

اعتکاف

تعریف

اعتکاف، در لغت به معنای توقف در جایی است.

در اصطلاح احکام، عبارت است از ماندن در مسجد به قصد عبادت خداوند.

اهمیت

پیامبر اکرم - صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم فرمودند: «هر کس سه روز از وسط ماه رجب (سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم) را روزه بدارد و در شبهایش به نماز شب قیام کند، از دنیا رحلت نمی‌کند مگر با توبه نصح.»
(وسائل الشیعه، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ چهارم، 1391 م، ج 7 (بیست جلدی) ص 357، ح 21)

امام صادق - عَلَیْهِ السَّلَام فرمودند: «کسی که ایام البیض از ماه رجب را روزه بگیرد، خداوند به ازای هر روز، ثواب روزه داری و شب زنده داری یک سال را برای او بنویسد، و در روز قیامت، در جایگاه ایمن شدگان از آتش دوزخ خواهد ایستاد.»
(وسائل الشیعه، بیروت، دار احیاء التراث العربی، چاپ چهارم، 1391 م، ج 7 (بیست جلدی) ص 357، ح 22)

زمان

اعتکاف در تمام سال به جز روزهایی که روزه گرفتن حرام است (عید فطر و قربان) جایز و پسندیده است. به نظر می‌رسد اعتکاف در خصوص 13 و 14 و 15 ماه رجب، به جهت سفارش فراوان روزه داشتن در این ایام و فضیلت زیاد دعا و برآورده شدن حاجات در این روزها و مانند آن باشد.

مدت

اعتکاف کمتر از سه روز صحیح نیست.

حداکثر مدت اعتکاف

اگر اعتکاف با روزی که روزه گرفتن حرام است (مانند عید قربان و عید فطر) برخورد نکند، در مدت اعتکاف محدودیتی نیست (البته واضح است که اگر کسی بخواهد اکثر ایام سال را در حال اعتکاف باشد، ممکن است موجب ترک برخی از واجبات شود و این کار حرام است).

زمان شروع اعتکاف

در اعتکاف باید از ابتدای روز اول شروع کرد، لذا روزی که ناقص مانده جزو اعتکاف محسوب نمی‌شود هرچند که تأخیر از روی اضطرار باشد.

شرایط صحت اعتکاف

روزه گرفتن

عقل

ایمان

نیت

اذن زوج، والدین و صاحب کار

کمتر از سه روز نباشد

از مسجد خارج نشود

در مسجد جامع باشد

نذر، عهد یا قسم؛ مثلاً انسان نذر کند یا با خدای خود عهد کند یا قسم بخورد که اگر در فلان کار موفق شد یا از فلان بیماری شفا پیدا کرد چند روز در مسجد معتکف شود.

شرط ضمن عقد؛ مثلاً هنگام قرارداد اجاره منزل، صاحب بخانه شرط کند که مستأجر هر سال سه روز در مسجد معتکف شود و مستأجر نیز این شرط را می‌پذیرد.

اجاره؛ مثلاً شخصی اجیر شود که با دریافت مزد - یا بدون دریافت مزد- از طرف میّت در مسجد معتکف شود. (مانند نماز استیجاری).
مکارم: اعتکاف استیجاری اشکال دارد.

عواملی که باعث وجوب اعتکاف می‌شود

واجب

اقسام اعتکاف

تبصره

کسی که دو روز را به نیت مستحب معتکف شده، پس از پایان روز دوم، اعتکاف روز سوم بر او واجب می‌شود و همین‌طور هر دو روز که به اعتکاف اضافه شود، روز سوم واجب می‌گردد.

مستحب

اعتکاف ذاتا و در اصل شرع اسلام مستحب است.

نیت اعتکاف

نیت

نیت و تعیین نوع اعتکاف شرط صحت آن است؛ ولی نیت وجوب یا مستحب لازم نیست.

زمان نیت

وقت نیت اعتکاف، قبل از طلوع فجر روز اول است و اگر اول شب یا در اثنای شب، اعتکاف را شروع کرده‌اید می‌توانید همان موقع نیت کنید ولی تاخیر آن از طلوع فجر جایز نیست.

اگر کسی تا اذان صبح به مسجد نرسید

آن روز را نمی‌تواند نیت کند مگر شب را در مسجد نیت کرده و موقع اذان برای عذری مثل وضو بیرون از مسجد بوده است.

نیت تلفیقی

تلفیق کردن بدینگونه که جزئی از روز اول را با جزئی از روز آخر یک روز کامل به حساب بیاورد صحیح نیست. در اعتکاف باید از ابتدای روز اول شروع کرد، لذا روزی که ناقص مانده جزو اعتکاف محسوب نمی‌شود هرچند که تأخیر از روی اضطرار باشد.

شرطهای جایز در نیت

می‌توانید همزمان با نیت اعتکاف شرط کنید که اگر عذر عرفی یا شرعی برایتان پیدا شد، بتوانید اعتکاف را برهم زنید؛ هر چند در روز سوم باشد تا در صورت خروج از اعتکاف، مرتکب حرام نشوید.

زمان شرطهای جایز در نیت

این شرطها باید مقارن (همزمان) با نیت اعتکاف باشد نه قبل و بعد از آن.

عدول از نیت

عدول کردن از نیت اعتکافی به اعتکاف دیگری جایز نیست هر چند هر دو واجب یا هر دو مستحب باشد.

شرایط مسجد

اعتکاف باید در مسجد جامع (مسجدي است که در شهر برای اجتماع همه اهل شهر بنا شده است بدون این که اختصاص به گروه و قشر خاصی داشته باشد.) به قصد رجاء و احتمال مطلوبیت آورده شود پس اعتکاف در غیر مسجد یا در مسجد قبيله یا مسجد بازار کافی نیست.

مکارم

در مساجدي که مستمرا در آن اقامه جماعت شود، حتي اگر یک وعده نماز به طور مستمر در آن برپا شود، مي‌توان اعتکاف کرد، مانند مساجد بازار و یا برخی ادارات.

سیستانی

علاوه بر جامع بودن مسجد باید امام جماعت عادل هم داشته باشد.

رهبری

به قصد رجاء اشکال ندارد.

مکارم

اگر مسجد دانشگاه در تابستان تعطیل باشد اعتکاف در آنجا بنا بر احتیاط واجب صحیح نیست که در این صورت اگر بخواهند معتکف شوند باید به نیت رجاء باشد.

بقیه مراجع

اعتکاف در مسجد دانشگاه صحیح نیست

اعتکاف در مسجد دانشگاه

مکان اعتکاف

حضور مستمر

شرط صحیح بودن اعتکاف، حضور مستمر در مسجد است.

خروج از مسجد

خروج از مسجد در ایام اعتکاف، موجب باطل شدن اعتکاف میشودهر چند از روی ندانستن مسئله و جهل به حکم باشد و اگر اعتکاف واجب شده باشد (مثل کسی که دو روز مانده) خروج غیرضروری از مسجد، حرام هم هست. ولی اگر ضرورتی پیش بیاید میتوان از مسجد خارج شد و اعتکاف باطل نمیشود.

حیاط مسجد

حیاط مسجد هم اگر جزء مسجد باشد اعتکاف در آنجا صحیح است؛ ولی اگر مکانی را شک کنید که جزء مسجد است یا خیر نباید به آن قسمت بروید

شک در مسجد بودن محل

اگر محلی را شك کند که جزء مسجد است یا نه، حکم مسجد بر آن جاری نیست.

پیدا شدن مانع در مسجد

اگر مانعی در مسجد پیدا شود (مثل خوف یا خرابی و نحو آن)، که نتواند اعتکاف را در آن تمام کند، اعتکاف باطل می‌شود

اگر واجب معین بوده قضاء کند.

اگر واجب غیر معین بوده در مسجد دیگر از سر گیرد یا در همان مسجد بر فرض رفع مانع و مقداری از اعتکاف که به جا آورده حساب نکند مطلقاً.

اعتکاف در دو مسجد

یک اعتکاف باید در یک مسجد باشد، پس اعتکاف در دو مسجد که بخشی از وقت را در یکی و بخشی از آن را در دیگری بماند صحیح نیست. آری اگر به گونه ای وصل به یکدیگر باشد که یک مسجد شمرده شود، صحیح است.

روزه اعتکاف

توانایی بر روزه گرفتن

روزه گرفتن شرط اساسی برای اعتکاف است و بدون روزه اعتکاف صحیح نیست و اگر روزه معتکف باطل شود اعتکاف او هم باطل می شود.

برای معتکف ضرر داشتن روزه

اگر روزه گرفتن برای شما ضرر دارد، یا احتمال عفلاپی م بدهید که با روزه گرفتن، بیمار میشوید یا بیماری شما تشدید میشود یا دیرتر بهبودی برایتان حاصل میشود، اعتکاف شما صحیح نیست؛ بلکه اگر روزه بگیرید کار حرامی مرتکبشده اید. ولی حضور او در مسجد و انجام اعمال به امید ثواب مانعی ندارد.

روزه نیابتی

نیابت از یک میت

اعتکاف را میتوانید به نیابت از شخصی که از دنیا رفته به جا آورید.

نیابت از دو میت

به نیابت از چند نفر مرده صحیح نیست؛ البته میتوانید ثواب اعتکافاتن را به روح آنان هدیه کنید.

نیابت از شخص زنده

اگر میخواهید به نیابت از شخص زنده معتکف شوید باید به قصد رجا باشد.

نذر روزه برای اعتکاف

اعتکاف از مستحبات است و شخص میتواند روزه آن را با شرایطی نذر کند که به سبب نذر واجب می شود.

روزه مستحبی

کسی که روزه قضا ماه مبارک رمضان به عهده اش باشد، نمی تواند روزه مستحبی بگیرد و در این مساله اختلاف نظری نیست و قول همه مراجع تقلید همین است.

کسی که روزه قضا ماه مبارک رمضان دارد، چنانچه فراموش کند و روزه مستحب بگیرد، اگر قبل از ظهر یادش بیاید، روزه مستحب او به هم می خورد و می تواند نیت خود را به روزه قضا برگرداند و اگر بعد از ظهر متوجه شود، روزه او باطل است.

ضرورت تها برای خروج از مسجد

ضرورت شرعی مانند غسل و وضوی واجب.

ضرورت عرفی مانند عیادت بیمار و تشییع جنازه.

ضرورت عقلی مانند مراجعه به پزشک و رفتن به دستشویی.

خروج فوری شخص جنب، از مسجد

طبق نظر همه مراجع:

اگر شخصی محتمل شد (در خواب منی از شخص خارج شد) باید پس از اینکه متوجه شد، فوراً از مسجد خارج شود و غسل کند و بازگردد، چون توقف جُنُب در مسجد حرام است و اگر این کار را از روی خجالت یا سهل انگاری ترک کند، هم مرتکب حرام شده و هم اعتکاف باطل می شود.

ضرور تهایی که خروج از مسجد اشکال ندارد

شرکت در نماز جمعه.

شرکت در امتحان ضروری و سرنوشت ساز

خروج بعضی از اعضای بدن از مسجد

حمام رفتن (نظافت)

ادای شهادت در دادگاه

پرداخت بدهی در صورت رسیدن موعد و درخواست طلبکار

وضو و غسل مستحب

پیگیری کارهای اداری

مکارم و سیستانی

همه مراجع

وحید

اشکال ندارد البته به شرطی که بیش از مقدار لازم نباشد.

بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.

در صورتی که ضرورت عرفی داشته باشد و امتحان مهمی باشد اشکال ندارد، به شرطی که به مقدار ضرورت اکتفا کنید و در اولین فرصت به محل اعتکاف برگردید

مثلاً دستتان را از پنجره مسجد بیرون ببرید.

ولی باید ضروری باشد و بقدر حاجت اکتفا کنید و طول ندهید.

باید به قدر حاجت اکتفا کند و طول ندهد.

در صورتی که به هر روشی، مثل تقاضا از طلبکار که برای دریافت طلب خود به محل اعتکاف بیاید یا ارسال بدهی از طریق نرم افزارهای تلفن همراه یا به وسیله فرد دیگری بتوانید این کار را انجام دهید نباید از مسجد خارج شوید

بنابر احتیاط واجب جایز نیست

جایز نیست

اشکال ندارد

سیستانی، وحید

زنجانی، نوری

بقیه مراجع

در صورتی که ضرورت عقلی یا عرفی یا شرعی داشته باشد و فرد دیگری نتواند این کار به جای شما انجام دهد، اشکال ندارد؛ به شرطی که به مقدار ضرورت اکتفا کنید و در اولین فرصت به محل اعتکاف برگردید

خروج از مسجد به خاطر ضرورت نباید بیشتر از دو ساعت باشد.

شرکت در کلاس درس

شستن لباس و خوردن غذا

رفتن به محل کار در روز

خرید غذا

شرکت در نماز جماعت

تزریقات

رفتن به کلاس درس جزو ضروریات محسوب نمی شود ولی در صورتیکه ضرورت عرفی داشته باشد و مثلاً برای شرکت در امتحان مهمی باشد اشکال ندارد، به شرطی که به مقدار ضرورت اکتفا کنید و در اولین فرصت به محل اعتکاف برگردید.

مگر اینکه به ضرورت تبدیل شود و فرد دیگری هم نتواند این کارها را برای شما انجام دهد؛ مثلاً برای شما غذا بیاورد

اگر نتوانید مرخصی بگیرید و رفتن به محل کار در هر روز، ضروری باشد، نمی توانید معتکف شوید

مگر اینکه به ضرورت تبدیل شود و فرد دیگری هم نتواند این کارها را برای معتکف انجام دهد. **توجه:** اگر بدون خرید و فروش (مانند قرض کردن) بتواند غذا تهیه کند، نباید خرید و فروش کند.

جایز نیست.

در صورتی که فرد دیگری که ماهر است، بتواند در محل اعتکاف تزریقات را انجام دهد، خروج اشکال دارد.

مواردی که خروج از مسجد اشکال دارد

تزریق آمپول و سرم برای روزه دار

رهبری: احتیاط واجب آن است که روزه دار از استعمال آمپول های مقوی یا مغذی یا آمپول هایی که به رگ تزریق می شود خودداری کند، ولی تزریق آمپول برای بی حس کردن اشکال ندارد و احتیاط واجب آن است که روزه دار از استعمال انواع سرم ها خودداری کند.

مکارم: تمام انواع آمپول های دارویی یا تقویتی که به صورت عضلانی تزریق می شوند و همچنین تزریق عضلانی واکسن برای افراد روزه دار اشکالی ندارد ولی تزریق آمپول و سرم های وریدی (که در رگ تزریق می شوند) جایز نیست.

سیستانی، صافی: تزریق آمپول و سرم روزه را باطل نمی کند خواه جنبه غذایی و تقویتی داشته باشد، یا جنبه دوائی و مانند آن.

وحید: تزریق آمپول دوائی و غذایی برای روزه دار بلامانع است ولی تزریق سرم بنابر احتیاط واجب روزه را باطل میکند.

ششیری: احتیاط واجب آن است که روزه دار از استعمال آمپولی که به جای غذا به کار می رود، خودداری کند.

نوری: تزریق هیچ نوع آمپولی را برای روزه دار موجب باطل شدن روزه نمی داند.

اگر مسافر هستید و نمازتان شکسته است، روزه برای شما صحیح نیست و به همین جهت نمیتوانید معتکف شوید، چون روزه از شروط اعتكاف است و بدون روزه اعتكاف معنا ندارد

بنابراین

مسافر در سفر نمی‌تواند روزه بگیرد؛

مگر اینکه (طبق نظر برخی مراجع) نذر کند در سفر روزه بگیرد و این نذر هم باید نذر شرعی باشد؛ یعنی تمام شرایط نذر که از آن جمله صیغه نذر است را دارا باشد.

سیستانی، زنجانی

نذر روزه در سفر جایز است یعنی مسافر می‌تواند در حال سفر نذر کند که در همان سفر روزه بگیرد.

مکارم

جایز نیست و نذر صحیح نمیباشد.

رهبری، وحید، نوری

نمی‌تواند در سفر نذر کند که روزه بگیرد.

صافی

حکم به صحت چنین نذری مشکل است و احتیاط در ترك آن است.

نذر روزه در سفر برای سفر

همه مراجع

جایز است

مکارم

جایز نیست و نذر صحیح نمیباشد.

نذر روزه در وطن برای سفر

نذر روزه با وجود روزه قضا طبق نظر همه مراجع

با داشتن روزه قضا نذر روزه صحیح نیست و نذر محقق نمی‌شود و عمل به آن لازم نیست مگر آن که قصد داشته باشید روزه نذری را بعد از روزه قضا بجا آورید.

توجه

مسافري كه با نذر روزه گرفته است، نمازش شكسته است.

آیا می‌توان به جای نیت روزه ی اعتكاف، روزه های دیگری را نیت کرد؟

نکته مهم: طبق نظر همه مراجع بزرگوار کسی که روزه قضا ماه مبارک رمضان به عهده اش باشد، نمی‌تواند نیت روزه مستحبی کند بلکه باید نیت روزه قضا نماید و در این مساله اختلاف نظری نیست

رهبری

می‌توان در اعتكاف روزه واجب یا مستحب گرفت و همچنین فرقی نمی‌کند روزه ها برای خود یا دیگری باشد.

سیستانی

معتكف می‌تواند به جای نیت روزه ی اعتكاف، روزه ی دیگری را چه واجب چه مستحب نیت کند مانند روزه ی قضا رمضان، نذر، استیجاری و ... (فرقی بین اقسام اعتكاف و انواع روزه نیست).

مکارم

لازم نیست روزه برای اعتكاف باشد، بلکه می‌تواند روزه ی ماه مبارک رمضان یا روزه ی قضا و مانند آن را به جا آورد، ولی روزه ی استیجاری مشکل است.

شبیری، نوری

صحیح است.

صافی

معتكف می‌تواند به جای نیت روزه ی اعتكاف، روزه دیگری را چه واجب چه مستحب نیت کند مانند روزه ی قضا رمضان، نذر، استیجاری و ... (فرقی بین اقسام اعتكاف و انواع روزه نیست).

وحید

چنانچه معتكف روزه ی قضا دارد نباید نیت روزه ی مستحبی نماید بلکه باید نیت روزه قضا نماید و نیت هر روزه ای فی نفسه در اعتكاف مانعی ندارد ولی باید شرائط آن رعایت شود.

اجازه در اعتکاف

اجازه پدر و مادر

رهبری، مکارم، سیستانی، نوری

اعتکاف فرزند اگر موجب اذیت والدین باشد، منوط به اذن والدین است.

شبیری

اذن والدین در اعتکاف فرزند لازم نیست بلکه با نهی آنها نیز اعتکاف صحیح است مگر این که نهی به جهت شفقت به فرزند باشد و به اعتکاف اطلاع کرده و موجب اذیت آنها گردد.

صافی

هرگاه اعتکاف فرزند از ناحیه شفقت و مهربانی والدین بر فرزند موجب اذیت آنها شود، اذن پدر و مادر در صحت اعتکاف فرزند لازم است اما اگر یکی از آن دو فرزند را نهی کند و مخالف فرزند سبب اذیت وی شود بنابر اقوی (احتیاط واجب) اعتکاف فرزند باطل است.

وحید

هر گاه اعتکاف فرزند از ناحیه ی شفقت و مهربانی والدین بر فرزند موجب اذیت آنها شود اذن پدر و مادر در صحت اعتکاف فرزند لازم است.

اجازه همسر

رهبری، نوری

اعتکاف زن به احتیاط واجب منوط به اذن شوهر است مگر آنکه منافای با هیچگونه حق از حقوق شوهر نباشد.

شبیری، صافی

اذن شوهر در اعتکاف همسر شرط نیست مگر این که اعتکاف منافای حقوق دیگر شوهر باشد.

مکارم

زن بنابر احتیاط واجب از همسرش اجازه بگیرد، در صورتی که شوهر در روز سوم از اجازه منصرف شد زن اعتکاف را تا آخر ادامه دهد.

وحید

اذن شوهر در صحت اعتکاف زن در صورتی که منافات با حق شوهر داشته باشد لازم است.

اجازه کارفرما طبق نظر همه مراجع

اگر در استخدام کسی یا جایی هستید (برای مثال کارگر یا کارمند شرکت، مؤسسه یا ادار های هستید) و قراردادتان به گونه ای است که باید در ساعات اداری، در آنجا باشید، اعتکاف شما بدون اجازه از مسئولان امر صحیح نیست

اعتکاف کودک

طبق نظر همه مراجع اعتکاف کودک نابالغ صحیح است.

رها کردن اعتکاف

اعتکاف مستحبی

جایز است در دو روز اول تا قبل از غروب روز دوم اعتکاف را به هم بزند، ولی بعد از تمام شدن دو روز، روز سوم واجب می شود

اعتکافی که به نذر معین واجب شده

قطع آن جایز نیست.

اعتکافی که به نذر مطلق واجب شده

جایز است در دو روز اول به هم زند، ولی بعد از تمام شدن دو روز، روز سوم واجب می شود.

مگر اینکه ضرورت مهم شرعی به وجود آید یا از ابتدا در نیت خود شرط کرده باشد هرچند مشکل شرعی مهمی نباشد اعتکاف را بهم بزند.

معنای نذر معین

نذر کرده روز معینی را روزه بگیرد مثلاً روز 13 و 14 و 15 ماه رجب.

معنای نذر غیر معین

نذر کرده ولی روز آن را معین نکرده است مثلاً نذر کرده سه روز را در ماه رجب روزه بگیرد.

محرمات اعتكاف

مسائل جنسي با همسر اعم از جماع يا لمس يا بوسيدن به شهوت.

مجادله با ديگري به منظور غلبه و اظهار فضل

بويدن بوي خوش و همچنين بويدن گياه خوشبو به قصد لذت.
مكارم: هر چند به قصد لذت نباشد.

خريد و فروش غير ضروري.

استمناء بناير احتياط واجب

توجه

به جز مبطلات روزه، ساير محرمات اختصاص به روزه ندارد، بلكه در شب نيز بايد از آن ها پرهيز كند.

مبطلات اعتكاف

اگر پدر و مادر از اعتكاف او اذيت ميشوند. مگر اينكه اعتكاف واجب باشد

بناير احتياط واجب تمام محرمات اعتكاف موجب بطلان اعتكاف مي‌شود. و اگر روز سوم باشد موجب كفاره مي‌شود.

هر كاري كه روزه را باطل ميكند اگر در روز (از اذان صبح تا اذان مغرب) واقع شود

به طوركلي تماس و آميزش جنسي در طول اعتكاف چه در شب باشد يا روز

اگر بلافاصله پس از جنابت، مسجد را براي غسل ترك نكند و با حال جنابت در مسجد بماند

خروج از مسجد بدون عذر شرعي، عرفي و عقلي و همچنين خروج طولاني با داشتن مجوز شرعي.

خروج طولانی مدت از مسجد

در صورتي كه به جهت ضرورتي از مسجد خارج شود، اگر خروج او طولاني گردد و به قدری باشد كه صورت اعتكاف را به هم بزند، اعتكاف باطل مي‌شود.
(مانند كسي كه صبح به بيمارستان برود و بعدازظهر بازگردد)(4)

رعايت امور واجب و مستحب هنگام خروج ضروري از مسجد

عمدی

1- واجب است به مقدار حاجت اكتفا کرده و طول ندهد كه سبب محو صورت اعتكاف شود.

عمدی

2- بناير احتياط واجب بايد نزديكترين راه را براي رسيدن به مقصد انتخاب كند.

عمدی

3- واجب است در حد امكان زير سايه ننشيند ولي راه رفتن زير سايه اشكال ندارد
صافي، سيستاني، بنا بر احتياط واجب زير سايه هم راه نرود.

عمدی

سيستاني، وحيد، مكارم، شيري، نوري

باطل است

رهبري، صافي

بناير احتياط باطل مي‌شود.

ارتكاب محرمات اعتكاف

سهوی

همه مراجع

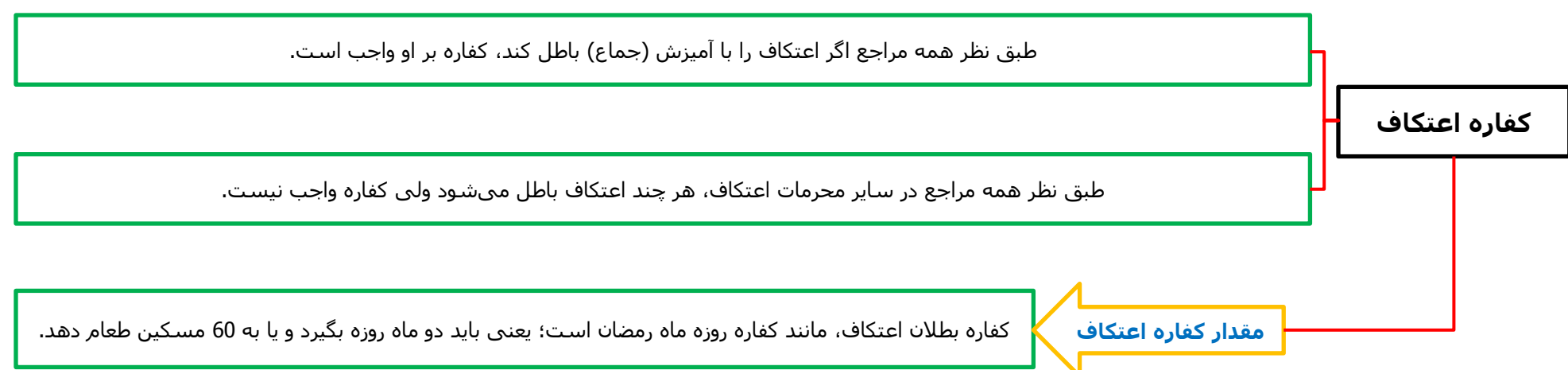
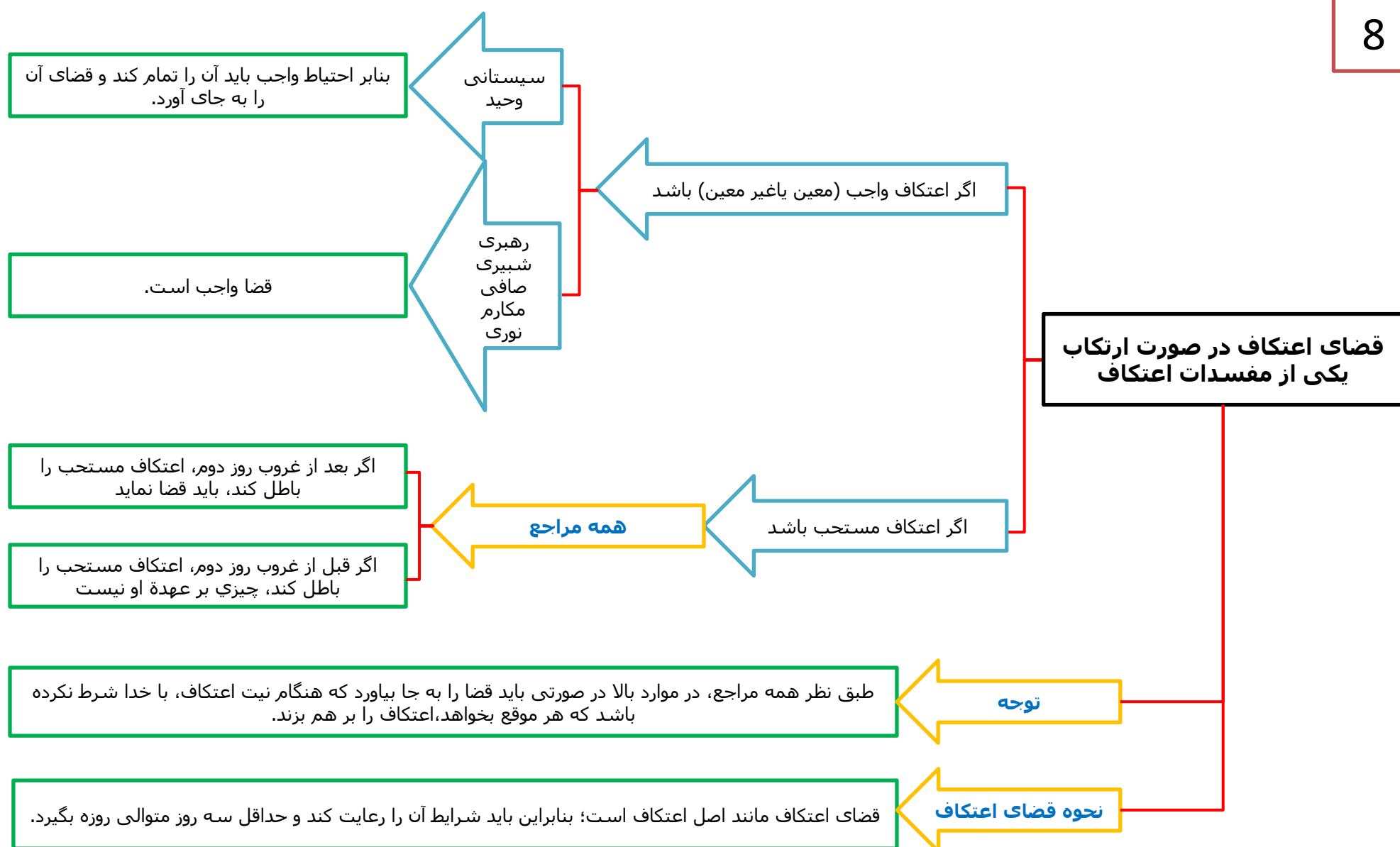
اگر يكي از محرمات اعتكاف را سهواً انجام دهد، اعتكافش باطل نمي‌شود.

مكارم

اعتكافش خالي از اشكالي نيست.

وحيد

اگر اعتكاف كننده ، يكي از مبطلات اعتكاف را سهواً انجام دهد ، صحت اعتكاف محل اشكال است.

منابع:

رهبری: پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری، احکام اعتکاف، اجوبه الاستفتائات، استفتائات موجود در واحد پاسخ به سؤالات جامعة الزهراء قم.
سیستانی: العروة الوثقی مع تعلیقة، ج 2، الاعتکاف، الخامس؛ منهاج الصالحین، الاعتکاف، م 1074 به بعد، پایگاه اطلاع رسانی، بخش سؤالاتها و جوابها اعتکاف و استفتائات.

مکارم: اعتکاف عبادتی کامل، مکارم، استفتائات جدید، ج 2؛ العروة الوثقی مع تعلیقات، ج 1، احکام الاعتکاف،

نوری همدانی: تعلیقات علی کتاب العروه الوثقی، رساله توضیح المسائل، استفتائات کتبی و شفاهی از دفتر، کتاب اعتکاف معجونی شفافبخش و مکتب خودسازی.

صافی: هدایة العبادہ، 1416 ه.ق، ج 1، استفتائات سایت، رساله توضیح المسائل.

شبیری: جزوه استفتائات اعتکاف موجود در مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی.

وحید خراسانی: توضیح المسائل، استفتائات، منهاج الصالحین، جلد 2.

همچنین در این نمودار از تحریر الوسيلة - ترجمه؛ ج 1، ص: 555؛ الغایة القصوی فی ترجمة العروة الوثقی؛ ج 2، ص: 192 به بعد؛ توضیح المسائل (محشی - امام خمینی)؛ ج 2، استفتائات موجود در واحد پاسخ به سؤالات جامعة الزهراء قم، استفاده شده است.